

lághírre, hogy tárgyalt Eichmann-nal az „emberéleteket áruért” alku nyélbe ütéséről⁷⁶ (lásd a továbbiakban).

Az idők folyamán bátor emberekből kiépült az a láncolat, amelynek segítségével a menekülőket át tudták csempészni a határon. Ezek az emberek a szabadságukat, sőt az életüket kockáztatták, s amit tettek, nem pénzért, hanem emberségből, nemes eszményeiktől vezérelve tették. Sok fiatal volt köztük, magyar, lengyel, szlovák cionisták vegyesen, többnyire a *haluc* (úttörő) cionista mozgalom tagjai.⁷⁷ Voltak természetesen, akik pénzt kértek és kaptak szolgálataikért, köztük rutén, lengyel, szlovák parasztok, határ menti kocsmárosok, vasutasok, a határ közelében szolgálót teljesítő közhivatalnokok, de még katonák is. A német megszállás pillanatáig kb. 500 lengyel zsidót sikerült a „Tijulnak” Magyarországra menekíteni. Kb. 2000-en a maguk erejéből jutottak el idáig Szlovákián át. 1943 vége felé tehát mintegy 2500 lengyel zsidó tartózkodott Magyarországon, közülük 800–1200 élt és dolgozott vidéken, árja papírokkal, a többiek a fővárosban találtak menedéket. A lengyel zsidó menekültkolóniában volt 114 kislgyerek, kilenczizedük árva. Őket három gyerektáborba osztották szét, 76 került Vácra, 21 Kassára és 17-en maradtak Budapesten. A menekülteknek a Vaada havi 150-200 pengőt folyósított, és alkalmas ruhára, gyógyszerre külön segélyt is kiutalt.

A Vaada mellett működött egy Lengyel Zsidó Menekültügyi Bizottság, ezt Siegfried Moses és Boris (Bruce) Teicholz⁷⁸ irányította, ők tördtek a lengyel zsidó menekültek ügyes-bajos dolgaival. A megszállás előtti időkbm a bizottság egyik fő feladata abból állt, hogy a gyakori razziák alkalmával letartóztatott menekülteket kihozza és „legális” státust biztosítson a számukra. A razziákat a zsinagógák környékén tartották, vagy azoknak a zsidó intézményeknek a közelében, ahová az „árja” zsidók rendszeresen jártak. Aki nem tudott rendesen keresztet vetni, vagy aki nem tudta végigmondani a Miatánkot, azt letartóztatták. De sokszor ez sem segített, mert elárulta őket az, hogy körül vannak metélve. Mivelhogy a magyar hatóságok a keresztény lengyel menekültekkel kesztyűs kézzel bántak, a zsidók közül egyesek úgy próbáltak javítani sorsukon, hogy kikeresztelkedtek. De ez sok esetben visszaütött: 1943-ban a Jewish Agency bevándorlási engedélyeket adott ki Palesztinába, viszont aki kikeresztelkedett, az nem kaphatott, mondván, hogy az illető már nem zsidó, hanem keresztény.⁷⁹

A lengyel zsidó menekültek helyzetével kapcsolatban a Lengyel Zsidó Menekültügyi Bizottság több esetben is feljegyzést küldött a Vaada futárszolgálatát igénybe véve Svájcba, a nagy zsidó szervezetek ott működő képviselőihez. Ezek a szervezetek megbízottaik útján eljárak Rényi Viktornál, a genfi magyar főkonzulnál, s a közbelépésüknek lett is foganatja.